

Pokus o novou úlohu Korejské republiky v pacifické oblasti

Zdeněk Zbořil

Problémy s definováním regionů a geopolitických celků

Stále se ještě u nás používá typologie světových regionů, která vznikala v prvních letech studené války a na počátku padesátých let. Imperialistické (nebo kapitalistické) státy (dříve toto pojmenování bylo velmi pejorativní) se dnes označují již vznešenějším názvem – státy s vysoce rozvinutou ekonomikou a úspěšným tržním hospodářstvím; socialistický nebo komunistický svět je naopak jen jakousi zmatenou postkomunistickou sférou, přičemž označení post neznamená nic jiného, než že tuto oblast nebo dobu jen nedokážeme pojmenovat. A konečně slovní spojení a pojmenování dnes nejabсурdnější – třetí svět či trochu přesněji rozvojové země –, která mají svůj původ v politických koncepcích Josipa Broz-Tita, Gamál Abd an Násira, Kwame Nkrumaha a také již skoro zapomenutého Sukarna, jako by nebrala na vědomí, že se „duch Bandungu“ již dávno stal nezřetelným a že země Latinské Ameriky, afrického severu, jihu i centrálních rovníkových oblastí, stejně jako euro-asijského a dálněasijského prostoru, mají dnes společně snad jen to, čím jsou rozdílné.

Ještě v roce 1990 se považovalo za standardní dělit svět do „regionů“:

- západní Evropa a severní Atlantik,
- Sovětský svaz a východní Evropa,
- Střední východ, včetně severní Afriky,
- Asie (tj. Čína, jižní Asie, jihovýchodní Asie a severovýchodní Asie),
- subsaharská Afrika (tj. východní, západní a jižní Afrika),
- Latinská Amerika (tj. Mexiko, Střední Amerika a Jižní Amerika – Brazílie, andský blok a jižní trojúhelník).¹

Tyto velice široce definované oblasti (navíc určené spíše geograficky než podle politicko-strategických kritérií) bezvýhradně předpokládaly existenci regionálních suverénů (Čína, Japonsko, Sovětský svaz, Brazílie, USA, ale i Německo atd.). V takových případech, kdy závislost určité země nebylo možné přesně stanovit, ponechávala se možnost použít pojem „země mimo regiony“ (Filipíny, Pákistán, Austrálie a Nový Zéland a autonomní řetěz námořních vojenských základů pod kontrolou Sovětského svazu a Spojených států). Ale již tehdy zápasila politická geografie s pojmy jako pacifický oblouk, západní Pacifik, východní Asie či severovýchodní Asie a projevovala snahu přiřadit jejich vzrůstající význam k dosavadnímu dělení.²

Teorie závislosti, jejíž počátky sahají až do 19. století, se ještě v osmdesátých letech našeho věku běžně používala ve studiích pojednávajících o světových regionech a historický vývoj ve 20. století jakoby tuto teorii potvrzoval. Pokusíme-li se však nahradit vztah suverén a závislý typologií politických systémů, byl jen v podobě teoretických modelů, zjistíme, že tato metoda je přesnější a umožňuje nejen jasnější popis, ale dokonce i zpětné působení na definování politických systémů an sich.

Stalinův systém centrálně řízené ekonomiky, rychlá industrializace a úplná kolektivizace se staly základními kameny politického systému, který ve východní Evropě přežíval ještě dlouho po Stalinově smrti. Čína adaptovala stalinismus na podmínky tradiční vesnické pospolitosti a jen nejdůležitější čeští žurnalisté (není jich ovšem málo) dokáží identifi-

kovat čínský komunizmus s ideami Komunistického manifestu. Také indická cesta, Nehruem propagovaný politický systém demokracie, je spíše modelem autarktní ekonomiky a uzavřeného systému, uskutečnitelného snad právě jen na indickém subkontinentě. Kdo si ještě dnes pamatuje teoretické principy Sukarnovy řízené demokracie? Její tragický epilog zakryl pokus vytvořit svébytný politický model nezávislého státu v rozměrech, který z historie této oblasti známe jen v tom případě, prokáží-li se předpoklady o obchodním impériu Šrividžája a posledním neislámským státě souostroví Madžapahitu. Douglas MacArthur sice dokázal vnutit Japonsku demokratickou ústavu a povzbudil modernizaci ekonomiky směrem k severoamerickému standardu, ale právě japonský vývoj je charakteristický svou „nezávislostí“ na politice velmocí a na ekonomických modelech, které bylo snadné importovat. A to nemluvím o neméně různorodém specifiku zemí, jež bychom mohli zařadit – jen pro stručnost a jen na tomto místě – do skupiny islámských států (rozhodně však s výjimkou Indonésie).

Zůstaneme-li jen na asijském kontinentě a na přilehlých souostrovích, lze konstatovat, že zde od konce druhé světové války vznikaly autoritativní režimy různého typu: diktatury jednotlivců, vojenské diktatury (jednotlivců či skupin, často téměř povahy oligarchií), dynastické režimy, snad by se dalo říci monarchie. Ústavní demokracie si braly za vzor politický systém Spojených států a pak zde byly prezidentské demokracie, formálně se od svého vzoru příliš neodlišující, ale ve skutečnosti – při realizaci tohoto ideálu – zcela jiné. Podobně i parlamentní demokracie, navazující na Westminster Model, jenž byl ideálem kolonií již v 19. století, si braly za vzor parlamentní tradici Velké Británie, ale ani zdaleka nedosáhly její stabilizované úrovně.

Povaha politického systému Korejské republiky z hlediska jeho vývoje

Když politická věda neví, jak se dostat z obtížné situace při pojmenování některých atypických politických systémů, vypomáhá si poněkud nepřesným označením moderní smíšené politické systémy. Podobné nepřesnosti se dopouštěl již Aristoteles, takže tato nejasnost má v politické terminologii dávno určené místo. V Asii si tímto pojmem pomáháme, když chceme označit např. indický politický model sedmdesátých let, v Evropě pak třeba de Gaulleovo prezidentské období v letech 1957–1969.

Jde tedy o jistý typ demokracie, o období, kdy se pořádají volby (často mají jen povahu plebiscitu, jehož smyslem je demonstrovat masový obdiv k diktátorovi) a kdy existují i jisté občanské svobody. Je povolena, byť s omezeními, politická opozice a nebrání se kritice vládní politiky. Veřejné mínění má možnost vyjadřovat se prostřednictvím různých médií, která však uznávají jakýsi „samoregulační“ princip, propagovaný dnes na Slovensku, ale známý již např. z dob Urha Kekkonena ve Finsku.

Jedním z dobrých příkladů moderních smíšených politických systémů je Korejská republika, jejíž politický režim, rodící se ve stínu neustálých výhrůžek nejen ze severu, ale i z Číny a pod ekonomickým tlakem Japonska, je příkladem par excellence. V jižní Koreji se pravidelně konaly volby, byly uznávány některé občanské svobody a lidé se mohli celkem svobodně pohybovat, pokud ovšem nechtěli cestovat do Korejské lidově demokratické republiky. Avšak až do roku 1987 měl režim povahu vojenské skupinové diktatury kombinované s osobní diktaturou. Po puči či po převzetí moci vládl zemi za souhlasu dosti značné části obyvatelstva generál Pak Čong-hi jako „muž silné ruky“, zvolený již v roce 1962 prezidentem. V roce 1972 se v zemi uskutečnilo referendum, jež mu umožnilo vládnout v podstatě neomezeně dlouhou dobu (téměř doživotně), což nakonec opravdu naplnil jeden z jeho poručíků, který jej v roce 1979 zavraždil. Jeho nástupcem se po krátkém intermezzu bývalého ministerského předsedy Čchö Kju-ha stal hlavou státu opět „voják v civilu“, generál Čon Du-hwan. Ten pod tlakem studentského hnutí (které přineslo demokratickým reformám v Korejské republice již nemalé oběti) a zejména díky soustředěnému úsilí Washingtonu svou funkci předal 25. 2. 1988, a to poprvé v moderní čtyřicetileté historii Korejské republiky nenásilně, Ro Tchä-uovi. Tak začal proces, jemuž se i v Korejské

republice říká demokratizace a mezi politology „process of transition“, i když nám známé znějící slova mají zde poněkud odlišnou sémantickou hodnotu.³

Korejská republika byla po celou dobu, označovanou jako období vytváření a fungování moderního smíšeného politického režimu, zemí s tržní ekonomikou a intervence státu, ačkoli byly někdy dosti rozhodné, neomezovaly obchod, finance, průmysl a zemědělství tak, jak to známe ze sovětizovaných východoevropských ekonomik. Regulace byly minimální, nebyla dotčena individuální motivace výrobců a podnikatelský princip se stal skutečně zásadou, nikoli jen ideologickým sloganem. Státní subvence se týkaly zejména zemědělství, které bylo nutné chránit s ohledem na agrární povahu blízkých ekonomik.⁴

Hospodářská situace v Asii může být tématem velké studie a každoročně vychází takových studií velké množství. Dnes je častěji zpracovávají autoři pocházející přímo z této oblasti než experti z tradičních badatelských severoamerických nebo západoevropských center. Nicméně bych chtěl připomenout alespoň nejzákladnější údaje a charakteristické tendence.

Ještě v roce 1991 se Gerald Segal domníval, že pro celou oblast Dálného východu či severovýchodní Asie je rozhodující stav dlouhodobé sino-sovětské animozity, vyjasnění japonsko-sovětských problémů, v němž měla rozhodující úlohu sehrát diplomatická pružnost Michaila Gorbačova, což mělo pomoci k otevření celé oblasti světové tržní ekonomice.⁵

Ačkoli Segal již požíval pojmu Newly-industrialised Countries (NICs; nově industrializované země) a zařazoval sem i Korejskou republiku, neuvažoval o její výrazné úloze. Rovněž Thomas Magstadt se ve své komparativní monografii v kapitole nazvané Asie věnuje spíše Japonsku, Indii a Číně. Ale ani jeden z obou zmíněných autorů nemůže pominout, že „účast Korejské republiky na světové ekonomice pomohla posílit její národní nezávislost“⁶ a že pravděpodobně v blízké době bude Sovětský svaz i Čínu očekávat podobné urovnání vztahu s Korejskou republikou jako s Japonskem. Čína akceptovala jižní Koreu jako obchodního partnera již na počátku osmdesátých let. Ačkoli jejich vzájemná obchodní výměna nepřesáhla 3 % celkového zahraničního obchodu obou zemí, byl tento objem asi pětikrát větší než čínský obchod se severní Koreou. Čína přijala účast na Olympijských hrách v Soulu 1988 jako významný zahraničněpolitický akt (tato dimenze oněch letních OH nebyla v Evropě zaznamenána) a upozornila Kim Ir-sena na nevhodnost bojkotu či dokonce teroristických akcí proti Korejské republice. Byla to také právě čínská aktivita, která donutila severní Koreu alespoň k předstírání mírového jednání s Korejskou republikou.

Korejská republika, stejně jako ostatní „malí asijské draci“ (Hongkong, Singapur a Tchaj-wan), se od ostatních asijských zemí odlišovala především tím, že přijala japonskou politicko-ekonomickou strategii. Ta na počátku reforem spočívala v rychlé industrializaci, v podpoře exportu a v prosazování tvrdého protekcionismu. O všech těchto zemích můžeme dnes říci, že jsou to konzumně orientované společnosti, které vyvázejí své vlastní výrobky nebo v licencích vyráběné produkty hi-technology, textilní zboží atd. Korejská republika dnes exportuje především automobily, elektronická zařízení, spotřební zboží a úspěšně soutěží s japonským exportem. Hrubý domácí produkt po rekordních skocích v osmdesátých letech roste již mírnějším tempem (odhad pro rok 1993 je 4–4,3 %), ale stále je ještě impozantní.

Příjmy na jednoho obyvatele ve vybraných asijských zemích v \$ (1985)

Japonsko	21 828
Singapur	8 000
Tchaj-wan	6 000
Korejská republika	4 500
Kambodža	100
Bangladéš	113
Burma	179
Vietnam	180

**Předpokládaný růst HDP Korejské republiky v roce 1993 v %
(srovnání s rokem 1992)**

	1992			1993		
	1/2	2/2	Celkem	1/2	2/2	Celkem
HDP	6,6	3,0	4,7	3,8	4,2–4,7	4,0–4,3
Spotřeba	7,7	5,3	6,4	5,2	4,7	4,9
Investice	2,9	-5,9	-1,8	-2,4	2,3	0,0
Stavebnictví	6,0	-4,9	-2,6	0,5	5,5	3,1
Spotřebitelské ceny	3,8	0,6	4,5	4,2	1,1–1,6	5,3–5,8

Pramen: The Bank of Korea, říjen 1993.

Nejcharakterističtější rysem je rychlé tempo růstu ekonomiky Korejské republiky. Dokládá to i fakt, že HDP vzrostl v letech 1975–1990 z 60,5 mld. \$ (v roce 1962 např. ještě jen 2,3 mld. \$) na 280,8 mld. \$ (HDP na jednoho obyvatele ve stejném období: \$ 590 : 5 569). Došlo však také k restrukturalizaci celé ekonomiky. Podíl průmyslové výroby na tvorbě HDP dosáhl 29,6 % v roce 1991 oproti 14,4 % v roce 1962. Neustále klesal podíl primárního sektoru (v roce 1976 dosáhl 23,5 %, avšak v roce 1991 jen 9,1 %). Rovnoměrně rostl podíl sekundárního sektoru (28,4 % v roce 1976 a 29,6 % v roce 1990) a relativně velmi rychle terciární sektor (48,1 % v roce 1975 oproti 61,3 % v roce 1990).

Srovnání vybraných dat obou korejských států (1990)

	KLDR	Korejská republika
Počet obyvatel v tisících	21 375	42 520
Roční přírůstek obyvatelstva v %	1,64	0,97
Rozloha v km ²	122 100	99 200
HDP v mld. \$	21,10	210,10
HDP na 1 obyvatele v \$	987	4 968
Růst v %	2,40	6,70
Export v mld. \$	1,95	61,41
Import v mld. \$	2,85	56,81
Obchodní bilance v mld. \$	0,90	4,60
Zahraniční dluh v mld. \$	6,78	29,40
Státní rozpočet v mld. \$	14,90	58,80
Z toho vojenské výdaje v mld. \$	5,50	9,20

Dramaticky se změnila situace v zemědělství, v němž ještě v roce 1962 pracovalo 57 % všeho obyvatelstva, ale v roce 1990 již jen 16 %. V tradiční agrární zemi je to ukazatel mimořádně důležitý a archaický ráz korejského venkova doznal neuvěřitelné proměny. Dokonce i takový symbol korejského venkova, jako je rýžové pole, se změnil. Malé výkonné kombajny nahradily intenzivně pracujícího rolníka a tradiční sklizeň probíhá tak, že místo vzájemně si pomáhajících členů vesnických komunit jezdí po polích stroje ovládané jedním člověkem, který je spíše průmyslovým dělníkem než tradičním hospodářem.

Ještě alespoň stručně o změnách v obchodních vztazích Korejské republiky a o její obchodní expanzi. Po roce 1983 se částečně liberalizoval zahraniční obchod a vláda usilovala o vyrovnanou obchodní bilanci, ačkoli země pravidelně dosahovala přebytku. Proto se plánovitě (dokonce podle vyhlášených několikaletých plánů) usilovalo o otevření domácího trhu a tento proces byl nazván „internacionalizací“. Liberalizace vnitřního trhu je dnes ve srovnání s některými jinými ekonomicky úspěšnými asijskými zeměmi relativně rozsáhlá. Po roce 1991 poskytuje vláda výraznou ochranu jen zemědělské výrobě.

Většina těchto údajů je víceméně známa, ale přesto překvapilo vyhlášení UBS International Finance v říjnu 1993, že Korejská republika je nejperspektivnějším státem světa z hlediska ekonomické soutěže a že po roce 2000 bude na prvním místě „v schopnostech soutěžit s jinými ekonomikami“. Tato švýcarská studie sleduje růst zdrojů a dynamiku jednotlivých ekonomik, které zjišťuje poměrně komplikovaným způsobem.

Zdroje jsou chápány jednak jako fyzický a duševní kapitál, jednak jako schopnost komunikace a proměnlivosti infrastruktury. Efektivnost vytváření zdrojů vychází z analýzy státních výdajů a jejich distribuce do tvorby nových zdrojů, ať již jde o průmyslovou výrobu a její efektivnost, či o vzdělání a vědu a jejich zabezpečení vysoce kvalifikovanými pracovníky (odhadem dnes věnuje Korejská republika 40 % svých relevantních výdajů na tvorbu materiálních zdrojů a 60 % na rozvoj lidského potenciálu, což je více než kterákoli jiná země na světě, včetně Spojených států a Japonska).

Vybrané údaje ze studie UBS International Finance

Stát	Růst zdrojů	Dynamika	Index
Korejská republika	99	98	100
Čína	64	100	81
Izrael	100	58	77
Singapur	87	70	77
Japonsko	98	58	76
Hongkong	80	68	71
Kanada	92	55	71
Nizozemsko	94	51	70
Švédsko	88	52	67
Finsko	85	52	66
Irsko	71	66	65
Malajsie	60	76	65
Španělsko	71	65	64
Belgie	81	54	64
Dánsko	83	52	64
Francie	86	48	64
Německo	84	48	62
Spojené státy	82	50	62
Rakousko	76	55	61
Na 25. místě je Maďarsko, na 27. Polsko; Česká republika není uvedena.			

Pramen: The Korea Times, 23. 10. 1993, s. 17.

Dynamismus společenského a ekonomického systému je pak chápán jako schopnost přispívat k rozvoji světového trhu a možnosti ovlivňovat jej. Avšak význam tohoto hodnocení nespočívá v absolutní správnosti uváděných dat, ale zejména v sledování trendu, jako ostatně při každém podobném pokusu.

Podle obdobného výzkumu z minulosti je dnes Korejská republika na 26. místě v celkovém pořadí (tj. v sousedství Španělska). Zatím stále ještě vedou Spojené státy, následovány některými asijskými státy a Izraelem. Autoři výzkumu předpokládají, že Japonsko dostihne Spojené státy již v roce 1998 (rychlejšímu postupu brání podle jejich názoru nízké japonské investice do vzdělání) a o deset let později (v roce 2008) bude Korejská republika již před Japonskem. „*Asijské NICs budou nejlépe připraveny reagovat na jakékoli změny světové ekonomiky, na vznikající krizové momenty a další dosud nepředvídatelné peripetie vývoje.*“⁸

Nejčastěji diskutovanými otázkami v Korejské republice jsou ekonomické problémy a otázka zajištění bezpečnosti před agresí ze strany severní Koreje. Již zmíněná tzv. internacionalizace korejské ekonomiky je někdy považována za elegantní mimikry protekcionismu („mnoho slov a žádné činy“),⁹ ale vyhlášení finanční reformy ministrem Hong Ce-hjongem, nazvané též „Velkým třeskem korejského finančnictví“, mělo mimořádně živý ohlas, zejména v zemích pacifického regionu.¹⁰ Pokus Korejské republiky překonat tradiční xenofobii, která měla svůj vzor v podobně prožívaném japonském ochránářství, byl označen jako úsilí vyrovnat se s rostoucím významem země ve světové ekonomice i politice.

Zahraněčpolitická orientace Korejské republiky

Zahraněční politika Korejské republiky má své tradiční konstanty. Jestliže byla Korea odnepaměti oblastí politických zájmů čínského císařství a čas od času i mnohem agresivnějšího Japonska, dnes se zdá, že tato tradice není příliš živá, i když protijaponské sentimenty jsou zde stále a nám připadají až neuvěřitelně intenzivní.

Současnost je však taková, že Korejská republika udržuje diplomatické styky s téměř 170 zeměmi, od září 1991 je členem OSN a nyní se účastní práce v nejméně dvaceti různých organizacích a institucích řízených Organizací spojených národů. Nicméně hlavním úkolem její zahraniční politiky jsou vztahy k nevyzpytatelnému severokorejskému režimu a k Spojeným státům.

Prezident Clinton ujistil hned na jaře 1993 Korejskou republiku nejen udržováním stálého kontingentu US Army na Korejském poloostrově, ale zdůraznil, že Korea má z hlediska amerických národních zájmů mimořádně a životně důležité postavení. Tomu konečně odpovídá i názor americké veřejnosti na vojenskou angažovanost v zahraničí, kde je zcela jasně preferována Korejská republika.¹¹ Avšak stín korejské války, která až do dnešních dnů je ukončena stále jen podpisem dohody o uzavření příměří mezi bojujícími stranami, je stále ještě dosti zřetelný.

Severní Korea prosazuje ideu vytvoření Demokratické konfederace Korjo, která je na jihu země považována spíše za ideologický a propagandistický manévr, navíc neustále doplňovaný informacemi o rozvíjení jaderného programu na severu. Vysoce sofistikovaná vojenská zařízení, rozmístěná prakticky na celém území Korejské republiky (zejména v oblastech okolo 38. rovnoběžky), jsou s to registrovat „každý podezřelý pohyb na severokorejském území“, jak potvrzují významné vojenské autority.¹² To však neznamená, že lze vyloučit možnost nečekaného útoku. Poslední svědectví o počátcích korejské války ze severokorejských, čínských i sovětských zdrojů ukazují, že pravděpodobně největší zájem na válce měl osobně Kim Ir-sen, jehož chybné kalkulace téměř uvrhly celý svět do třetí světové války.¹³ A dosud se nezdá, že by velký vůdce ze severu nějak výrazně změnil své uvažování, a to i včetně svých chybných výroků a rozhodnutí. Je otázkou, zda se Korejské republice podaří souseda dohnat k zhroucení „přebrojením“, jako se to podařilo Reaganovi ve studené válce proti tehdejšímu Sovětskému svazu. Prozatím je ku prospěchu celé záležitosti, že ani Spojené státy, ani Čína, a tím méně Rusko, si nepřejí konflikt nebo dokonce jen napjatou situaci na Korejském poloostrově a v jeho nejbližším okolí.

Korejská republika poměrně intenzivně studuje možnost, jak v případě ideálního řešení, tj. spojení země mírovými prostředky, postupovat při spojování a propojování tak roz-

dílných ekonomických, politických a sociálních struktur. Vynikajícím počátečním vkladem je jistě korejská národní hrdost a dlouhou kulturní tradicí podepřeně vědomí národní identity. Ale německá zkušenost, která je v Koreji studována zatím nejvíc (i když transformační proces ve východní Evropě má také své bedlivé pozorovatele), ukazuje, že touha po sjednocení země může mít také své neočekávané dekompenzace. Nejde jen o to, zaplatit východní, či v tomto případě severní chudobu. Ale téměř půlstoletí odlišný vývoj nese s sebou i řadu nyní vedlejších reziduí, která se v okamžiku „osvobození“ severní Koreje mohou stát nepříjemně aktuální.

Korejský pokus o demokracii a jeho nové možnosti

Tím jsme se dostali k nejzávažnějšímu problému současné Korejské republiky – k vnitropolitické a sociální situaci. Úspěchy korejské ekonomiky jsou totiž tak okázalé, že ve střední Evropě, kde jsme si příliš zvykli spojovat prosperitu s demokracií, se nám zdá, že je zde všechno v nejlepší pořádku.

Ale boj za demokracii, a skutečně to byl boj, jemuž byli občané republiky nuceni přinášet reálné a strastiplné oběti, má několik velmi charakteristických dějinných období. Zajisté se na prvním místě sluší jmenovat léta vlády Li Syn-mana/Syngmana Rhee, který v Koreji získal vysokou prestiž, dokonce lze říci i legitimitu, svým dlouholetým vlastenectvím a odporem proti japonské okupaci.¹⁴ Také jeho rozhodný odpor proti severokorejské invazi v letech 1950–1953 dovoľoval zpočátku přehlížet nedostatky ve vytváření politického systému a nedemokratické užívání nástrojů politické moci. Jeho nezáměrem o jakoukoli formu spolupráce s opozicí vyvrcholil popravou předsedy Pokrokové strany Čo Pong-ama v létě 1959.

Postupně stále větší zanedbávání demokratické praxe dovedlo Li Syn-mana k tradičním typům politické a ekonomické korupce, jako je kupování hlasů, podvody, vyhrůžky, fyzické násilí, vydírání, zneužívání tísne, úplatkářství apod. Když po vypuknutí tzv. studentských demonstrací (na straně studentů stáli dočasní spojenci z řad inteligence, drobných podnikatelů, řemeslníků a nižších vrstev státní byrokracie) se prezident dopustil osudové chyby a po některých násilných vystoupeních opozice nechal v dubnu 1960 rozstřílet její demonstraci (125 mrtvých), objevili se na politické scéně noví aktéři. Po naléhání Spojených států, které vyzvaly Li Syn-mana k dodržování demokratických práv a k uspořádání svobodných voleb, ztratil prezident i podporu armády a ještě koncem dubna rezignoval.

Pokus o přechod k demokracii v krátkém období od jara 1960 do května 1961 skončil vojenským převratem, vedeným generálem Pak Čong-hi. Korejské jaro a jeho téměř roční doznívání sice neskončilo vítězstvím demokracie, ale jeho význam pro další vnitropolitický vývoj je nepřehlédnutelný. Vojenská diktatura, která se brzy změnila v omezenou osobní vládu generála Paka, měla určité demokratické rysy, nebo chceme-li, „lidskou tvář“. Nejdříve byla sice činnost politických stran úplně zakázána, ale již v roce 1963 opět částečně obnovena. Tehdy se vláda pokusila vytvořit nejprve jedinou vládní Demokraticko-republikánskou stranu (DRS), později povolila i činnost Strany lidových mas a znovuobnovení Demokratické strany, které spojením v Národní stranu a poté společně se Stranou nové Koreje, založily Novou demokratickou stranu (NDS – Sinmindang). Tak se vytvořil systém dvou politických stran (vládní a opoziční), avšak povaha tohoto systému se lišila nejen od teoretických modelů, ale i např. od politické praxe ve Spojených státech, a to zejména proto, že účastníkům politických procesů byla odepřena možnost soutěže a zastupování zájmů určitých skupin obyvatelstva.

V Korejské republice byla činnost obou politických stran (vládní i opoziční) silně omezena exekutivou. Na konci sedmdesátých let se však ukázalo, že skutečná opozice je mimo politické strany a dokonce i uvnitř orgánů výkonné moci. Ačkoli Pakova „vojenská revoluce“ je často označována za „revoluci ekonomickou, technickou nebo průmyslovou“¹⁵ a ačkoli po vyhraných přímých prezidentských volbách v roce 1978 se generál Pak snažil o rozšíření demokratických práv a svobod (propustil z vězení na 500 politických vězňů),

nebyl úspěšný. Byl zavražděn zřejmě na příkaz šéfa Korejské ústřední zpravodajské služby. Země se dostala na pokraj chaosu a občanské války. Pod hesly demokratizace společnosti propukly nejdříve dělnické nepokoje, poté se uskutečnily studentské demonstrace a konečně došlo přímo k povstání v univerzitním městě Kwangdžu, při němž bylo zabito více než pět set lidí a tento incident je zaznamenán jako jeden z nejkrvavějších v moderních korejských dějinách. Vojenský režim se revitalizoval pod vedením prezidenta Čon Du-hwana a až do parlamentních voleb v únoru 1985 udržoval při životě jistou formu osvědčené vojenské diktatury. Pokračovaly ovšem ekonomické reformy a postupně se uvolňovala některá omezení aktivit opozičních skupin. Tak se do politického života postupně začala vracet v Demokratické straně nově Koreje sjednocená opozice, vedená dnešním prezidentem Kim Jong-samem, která jednak získala značnou podporu obyvatelstva, jednak dosáhla takových volebních výsledků, že mohla soupeřit s vládní Stranou demokratické spravedlnosti (SDS).

Předseda SDS, Ro Tchä-u, vyhlásil v červnu 1987 svůj program rozsáhlých politických reforem, a to jej dovedlo k vítězství v prezidentských volbách (říjen 1987) podle nové ústavy tzv. 6. republiky. Období let 1987–1992 je někdy označováno za léta vzájemné spolupráce, protože jak vládní strana, tak opozice usilovaly o výrazné demokratické reformy a demokratičtí fundamentalisté – studenti, náboženští aktivisté a různé skupiny, např. obhájci lidských práv – se dostali na okraj politického dění.

V prosinci 1992 získal prezidentské křeslo Kim Jong-sam a „ukončil tak své dlouholeté úsilí o získání politické moci“.¹⁶ Po sloučení několika dosavadních a kompromisu schopných politických stran vznikla silná Liberálnědemokratická strana (Mindžadang), která získala rozhodující většinu v parlamentu a podpořila Kim Jong-sama v přímých prezidentských volbách, kdy při 90% účasti voličů dosáhl 42 % a zvítězil (zatímco jeho protivníci získali jen 34 % a 16 %). Jeho zvolením, jak se zdá, začíná nová proměna politických institucí Korejské republiky, a to natolik výrazná, že někteří analytici ji označují pojmem „demokratická transformace“ či dokonce jako „průlom demokracie“ do jižní Koreje.¹⁷

Na závěr bych se chtěl alespoň stručně věnovat „nedostatku ideologie“ v politické kultuře Korejské republiky. Evropské politické myšlení, které je náchylné k rychlému zaujímání stanovisek (a v Čechách to vždy patřilo k dobrému tónu i za cenu fatálních omylů), se nedokáže v korejské politické kultuře orientovat. Nejsnadněji lze zde objevit napětí mezi tradicí a modernizací (lépe „westernizací“), což ale v korejském případě znamená jakési specifické napětí mezi kulturou a technickou civilizací, přesněji tradiční kulturou, tisíciletí se vyvíjející svým charakteristickým způsobem, a získanou civilizací, koupenou a zaplacenou vytvořeným duchovním či materiálním bohatstvím. Není to náhodně tryskající nafta, která demoralizovala franskou politiku a její představitele a vrhla zemi do exkluzivního, ale jednoduchého politického primitivismu, ani jinak lacino získané bohatství (ať již darované, nebo ukradené), které degraduje podnikatelství na spekulaci a vede k obdobným důsledkům.

Korejská politická skutečnost se také dá obtížně vymezit pomocí žurnalistických termínů, jako je „pravice“ nebo „levice“, ačkoli řada našich politických komentátorů je ještě dnes ochotna vidět v obětech Kwandžuského masakru komunisty, nebo (v nejlepším případě) jakési popletené studentské radikály, připomínající Petra Uhla, Jana Frolika nebo Petrušku Šusterovou z konce našich šedesátých let. Zhodnocení vlivu konfucianizmu nebo současného buddhizmu na politické reformy je nám vzdálené, a tak v manifestech korejských politických stran a politiků snadněji nacházíme národohospodářské metafory než přesná pojmenování politických procesů a jejich účastníků. Ideologie ekonomizmu, jak se zdá, v Korejské republice vítězí. Ale tento názor budeme zastávat jen do doby, než za ohromujícími soubory dat vyhledáme každodenní lidskou skutečnost. Pak budeme překvapeni, jak mnoho má korejský pokus o demokracii společného s naším tápáním. A bude-li v přístupu desetiletí úloha Korejské republiky spočívat v uskutečňování tohoto pokusu, nelze ji neobdivovat a nepřát jí úspěch. Doufejme, že takový optimismus je reálný a že stejný názor budou vyjadřovat i korejské regionální partnery.

Nová role Korejské republiky nejen v pacifickém regionu bude jasná v době co nejkratší. Jakoby symbolicky, na potvrzení závěru této studie, se koncem roku 1993 sešla konference všech patnácti zemí APEC (poprvé společně s Čínou) a tato demonstrace snad už bude nepřehlédnutelná i v do sebe zahleděné Praze.

Srovnání vybraných ukazatelů zemí APEC s existujícími ekonomickými bloky

	APEC	NAFTA	ES
HDP (v mld. \$)	11 711 (54 %)	6 018 (28,7 %)	6 600 (30,5 %)
HDP na 1 obyvatele (v \$)	5 927	18 348	18 033
Počet obyvatel (v mil.)	1 976 (36,7 %)	328 (6,1 %)	366 (6,8 %)
Export (v mld. \$)	1 394 (40,4 %)	1 833 (40,1 %)	584 (16,9 %)
Import (v mld. \$)	1 410 (39,5 %)	1 486 (41,6 %)	649 (18,2 %)

Členové APEC:

- původní země: USA, Austrálie, Nový Zéland, Kanada, Korejská republika, Japonsko, Thajsko, Singapur, Malajsie, Filipíny, Indonésie a Brunei,
- nově připojené země: Čína, Tchaj-wan, Hongkong.

¹ Viz Magstadt, T. M.: Nations and Governments, Comparative Politics in Regional Perspective. St. Martin's Press, New York 1991, s. 12–24 a 55–60.

² Viz tamtéž, s. 290–363.

³ Viz Wade, L., Sung Jin Kang: The Democratic Breakout in South Korea. Rukopis připravený k tisku 1993; titíž autoři: South Korean Political Culture: An Interpretation of Survey Data. Journal of Korean Studies, 1/1980, s. 1–45; viz též Billet, B. L.: South Korea at the Crossroads: An Evolving Democracy or Authoritarianism Revisited. Comparative Political Studies, č. 24, s. 405–429; Con Su-hjun: Political Economy of Regional Development in Korea. In: States and Development in the Asian Pacific Rim. Eds. Richard P. Appelbaum, Jeffrey Henderson. Sage Publications, Newbury Park 1992; Wright, E. R. eds.: Korean Politics in Transition. University of Washington Press, Seattle 1975; Li Jang-ho: Politics of Korea, 1987–1992: Regime State Civil Society, and the World System. Přednáška pro American Sociological Association, Pittsburgh 1992.

⁴ Viz Choon Soohyun: Political Economy of Regional Development in Korea. In: States and Development in the Asian Pacific Rim. Eds. Richard P. Appelbaum, Jeffrey Henderson. Sage Publications, Newbury Park 1992.

⁵ Viz Segal, G.: Northeast Asia: all aboard the detente train? The World Today 1990.

⁶ Magstadt, T. M.: cit. dílo, s. 9; dále viz Kang, T. W.: Is Korea the Next Japan? Macmillan, New York 1989.

⁷ Viz Lee Chang-sup: Internationalization – Much Talk, Less Action. The Korea Times, 2. 11. 1993, s. 25.

⁸ The Korea Times, 23. 10. 1993, s. 17.

⁹ Viz Lee Chang-sup: cit. dílo, s. 25.

¹⁰ Viz soubor studií a komentářů pod společným titulem: Korea Experiences Financial „Big Bang“. The Korea Times, 25. 9. 1993, s. 13–26; srov. též: The Korea Times, 9. 11. 1993, s. 8–9.

¹¹ Viz America's World Role: Divided We Stand. Zpráva o výzkumu veřejného mínění, organizovaného Times Mirror Center for The People and The Press. Los Angeles Times, World Report, 6. 11. 1993, s. 7–14.

¹² Viz The Korea Times, 11/1993.

¹³ Viz Kim Cullbaum edit: The Thruth about the Korea War, 1991.

¹⁴ Viz Allen, R.: Korea's Syngman Rhee: An Unauthorized Portrait. Charles E. Tuttle, Rutland 1960; srov. též: Lee Youn Ho: The Politics of Democratic Experiment: 1948–1974. In: Korean Politics in Transition. University of Washington Press, Seattle 1975.

¹⁵ Viz Brown, G. T.: Korean Pricing Politics and Economic Development in the 1960s. The John Hopkins University Press, Baltimore 1973.

¹⁶ Wade, L. L., Sung Jin Kung: cit. dílo, s. 30.

¹⁷ Viz tamtéž, s. 30; srov. též: Wade, L. L., Seon Jin Kang: Economic Voting in Korea: The 1988 Assembly Elections. Journal of Northeast Asian Studies, 1990, vol. IX., č. 2, s. 46–58.